

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

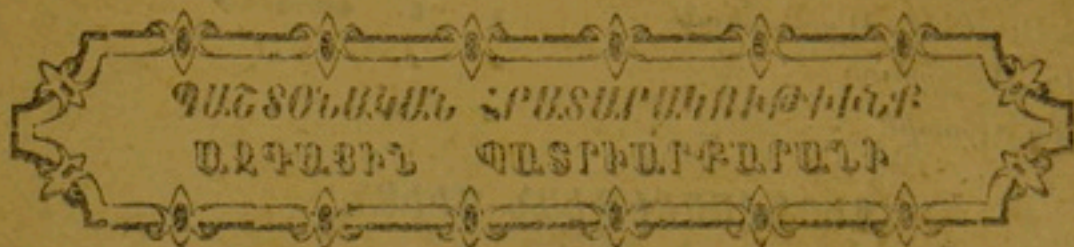
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԻ
ԱՂԳԱՅԻՆ ՊԱՏԻՄԱՒԲԱՐԱՆ

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ

ԱՂԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1877 ԱՄԻՆ

ԿԻՍԵ Ժ.Բ.

20 ԴԵՍԱՅԵՐԵՐ 1877

ԿԱՅՏԱՆԵՆՈՒԳՈՒԽՈՒ

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՄԻՔԱՅԻԼԻԱՆ

1877

ՄԱՅՐ ԴԻԻԱՆ

Ստեփան Արարենեան	ժողով	Ա.	ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Նարեան Յովհաննէս	Էփէնտի	Բ.	»
Տիգրան Եւստոփեան	Էփէնտի	Գ.	»
Համար Նու՛ Ս. Արամանեան	»	Ա.	ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Մկրտիչ Մեփրեան	»	Բ.	»
Տէրսիկոյ Ա. Կապի	»	Գ.	»

ՉԵՌՆՀԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար-պէյ		ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Տ. Եղիշի վարդապետ		
Յարութիւն Մէրէէ՛-Գուլի	Էփէնտի	

ԴԱՄՏԻԱՐԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Յովհաննէս Նարեան	Էփէնտի	ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Խաչատուր Միսաքեան	»	
Գէորգ Ա. Կոստան	»	

ԿԱԼՈՒՄԾՈՅ ԴԻԻԱՆ

Բարսեղ Հալամեան	Էփէնտի	ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Յովհաննէս Աղնաւորեան	»	
Ստեփան Փափաղեան	»	

ՅԱՐԱՔԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Միքայէլ Մամիկոնեան	Էփէնտի	ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Մատթէոս Աւերամեան	»	
Նիկողոս Արամանեան	»	

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Սենեքերիմ Մանուկեան	Էփէնտի	
Աւերամեան Խորատանեան	»	
Ստեփան Պէյլիճեան	»	

ԻՐԱԻՄՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Մատթէոս Եպիսկոպոս Իզմիրեան		ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Աւերամեան Պէլիճեան	Էփէնտի	
Քրիստոստուր Ղազարուսեան	»	

ՆԱԽԱՉԵՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Գէորգ Աթիւարանեան	Էփէնտի	ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Տիգրան Եւստոփեան	»	
Օգոսէն Խօճատարեան	»	

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Կարապետ Իւթիճեան	Էփէնտի	ԱՏԵՆԱԳԵՑ
Պօղոս Պառնասեան	»	
Ասօն Յէլէկեան	»	

ՕՐԱԿԱՐԳ.

Խեղիք հրաժարման Սրբազան Պատրիարք Հօր :

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԻ

Ժամն 8 1/2 ին տակտեր բացուեցաւ ընդ տաճարեաց նախագահութեամբ Տ. Խորէն Նար — Պէյ Սրբազանի, ի ներկայութեան 53 երեսփոխանաց, որոց վերջին թիւն յանդեցաւ 62 ի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Գիտէր թէ այսօրուան նիստը Գիւանին ղիտտութեամբը չէ, այլ Փոխանորդ Հոյրը հրախրած է Սրբազան Պատրիարք Հօր հրամանաւ սովորական օրէն տարրեր օր մը և երկու օրուան մէջ երեսփոխաններն ՚ի դռնփակ նիստ հրախրելով, այսպէս արտաքայ կարգի հրաւէր մը հարկաւ պատճառ մ'ունի, զոր Փոխանորդ Հօր կը մնայ սրտըւէ :

Տ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՔԷ. ՊԱՏՐ. ՓՈՒ. — Հըրաւիրազրէն յայտնի է, այսօրուան հրախրման միակ պատճառը Սրբազան Պատրիարք Հօր հըրաժարման խնդիրն է, որ և Օրակարգ եղած է :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Այ՛, Սրբազան Պատրիարք Հոյրը նախընթաց նստին օրը հրաժարաւ զիր մը տուած էր Գիւանին. բայց յայտնի ներկայացուած չէր. հիմա քանի որ Նարին Սրբազանութիւնը ազեր է որ յայտնի այս խնդրով զրաղի, որեւնն անմիջապէս կանցնինք Օրակարգին :

ՕՐԱԿԱՐԳ.

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Ամենէն տառջ խօսքը վարչութեան Ատենադեպին է. այս մասին վարչութեան կողմէ կ'ըլլէ բացատրութիւն մը կայ՝ տարաւ համար :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՅ. [Ատենապետ Քաղաքական Ժողովոյ] — Սրբազան Պատրիարքը 25 նոյեմբերի թուականաւ հրաժարագիր մը գրեալ է կղեր հօս. Խօսան յայտնի տակէց տեղեկաւ :

Թիւն մը չունեցած՝ խր 2 դեկտեմբերի նստին մէջ յանկարծ հրատարակուի մը կատանայ Սերբազան Պատրիարքին, յորում կըսէ Նորին Սրբազնութիւնը թէ տկարութեանը պատճառաւ ստիպուած է հրատարակել և կը խնդրէ որ անմիջապէս տեղադրուի մը կարգով: Թաան ժողովը նկատելով որ սցապիսի յեղակարծ հրատարական մը ընդունիլ խր ձեռնհասութեանն վեր է, խր կողմէ պատգամաւորութիւն մը գրիկեց Նորին Սրբազնութեան ազաչելու. որ հրատարականն ետ սանու, ասոր վրայ Նորին Սրբազնութիւնը շնորհ ըրեր էր 15 օր սպասել: Իսկ վերջին ուրբաթ օրն երբ Թաան ժողովը նորէն նիստ կընէր, կրկին հրատարակուի մը կուզարկէ Սրբազան Պատրիարքն ըսելով թէ՛ տուած 15 օրուան պայմանաւորումը լրացած է, թէ անկարող է այլ ևս շարունակել խր պաշտօնը, և թէ խր տկարութիւնը դարմանելու համար ստիպուած է ճանադարհորդել, ուստի և տեղադրուի մը ընտրութիւնն անհրաժեշտ է: Ասոր հետ մեկտեղ ներթափառել կուզարկէ այն հրատարակուի ալ, զոր սակէ սառջ Աղգային ժողովոյը սեղարկած է եղեր, և որ անուղղակի և անօրինակուր կերպով իրեն ետ դարձուր է կըսէ խր առ մեզ գրած նամակին յետագրութեանը մէջ: Թաան ժողովն այս կրկնակի հրատարական տալի տեսնելով որ անգործութեան կը դատարարուի և կարող չէ առանց Պատրիարքի գործ մը տեսնել մանաւանդ այսպիսի փափակ ժամանակի մը մէջ, յորում մեծ ցառ է Վարչութեան՝ Ներսէս Սրբազանին պէս պատրիարքէ մը գրիկել, ստիպուեցաւ նորէն պատգամաւորութեան մը ձեռք խր այս դպացումները յայտնել Նորին Սրբազնութեան. ազաչելով կրկին՝ որ հրատարականն ետ կոչէ, և եթէ այս չյաջողի՝ շնորհ ընէ անմիջապէս Աղգային ժողովը գումարել խր հրատարական խնդրոյն վրայ պէտք եղած տնօրէնութիւնն ընելու համար:

Չայս ըսելով Բօլոլեան Էֆէնտին՝ Սրբազան Պատրիարք Հօր առ Աղգային ժողովն տղրած յետագոյ հրատարակուի մատուց Գլխանին, որ կարգացուեցաւ:

Վսեմախոյլ Ատենապետ Էֆէնտի
Աղգ. Պատկառելի Ընդհ. Ժողովոյ
Երկար ժամանակներէ ՚ի վեր զիս շարչարող հիւանդութիւնը այս ատրի առաւել ևս զայրանալով՝ և մանաւանդ այս մէկ քանի շաբաթներուս մէջ զտիւ և զդիշեր զիս տագնապեցնելուն համար՝ անցեալ շաբթու Բ. Դուռը հրատարական գրիկեցի: Այսօր՝ սոյն գրովս պատկառելի ժողովոյը ներկայացնելով սոյն հրատարական ՚ի Պատրիարքութենէ Հայոց միկնոյն պատճառով՝ կը յայտարարեմ թէ այսպիսի ժամանակներու մէջ ա՛լ անկարող եմ թէ նիւթապէս և թէ քարոյապէս սոյն պաշտօնը վարել, անկարող եմ պէտք եղածը խորհելու՝ ասորիս անդին պէտք եղած տեղերը երթեալ եկելու, ժողովներու դանուելու և այլն, վերջապէս միով բանիւ բացարձակապէս անկարող եմ, ուստի այն գրութիւնը կարգաւորով՝ պատկառելի ժողովը անմիջապէս կը խնդրեմ որ տեղադրուի մը կարգէ, զի նուաստս օգափութեան համար քաղաքէս մեկնելու միաք ունիմ եթէ միջոցներ ունենամ բուական:

Բնաւ չկարծուի թէ այս կամ այն կուտակցութեան նեղացած լինիմ բնաւ, զի եթէ առողջ լինիմ՝ Աստուծով կարելի էր ներդաշնակութեան մէջ պահել զանանք ինչպէս մինչև ցարդ. միայն կաղաչեմ ամենեցուն որ կիրքերնին հանդարտեցնեն խաղաղ ժամանակի դոնէ վերապահելով այն ինդիլըներն կամ այն կարգադրութիւններն՝ որոնք առանց յուզում և վրդովում պատճառելու չեն կարող հաստատուիլ:

Աղօթելով վասն բարօրութեան ազ-

դիս՝ աղօթելով վասն խաղաղութեան աշխարհիս և հաստատութեան Ս. Եկեղեցոյ՝ աղօթելով վասն Օսմանեան երկրին և մեր Օղոստ. Տիրոջ Սուլթան Ապախուլ-Համիտ կայսեր կենաց երկարութեան և բարեբախտութեան համար:

Մնամ Պատկ. Ժողովոյդ և Աղգային երախտագորտ և միշտ աղօթարար 1877 Նոյ. 25 Ե. Թ. ՆԵՐՍԷՍ ԵՊՍԿՊՍ

Խ. Կ. Պոլիս
ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՑ. — Կատաղարիկեմ որ Բ. Գրան տրուած հրատարակին օգինակի ալ կարգացուի:

Այս առաջարկութիւնն ընդունուելով, Բ. Գրան տրուած հրատարակին յետագոյ պատճենն ալ կարգացուեցաւ:

Մագանը Ամի Նազարէթի ձեւիլէյի Խաւրիճեյէ:

Մարուղը տայիլէրի տիր թի.
Պաչ սէնէսին սկրու մինգոյրի խթիհգոյ մեմար օրտողըմ Ըսթանաթը վէ թէվաղի Կրմնի Պաթրիարքի խըտակիմնտէ պուլունարող Տէվիթ ու Միլլիթի խըտակի իթմէք զայրէթ վէ իգտամընաւ սուլունուշ իսկմտէ, զտիմէն վիճուտի անդունէմէ թարի օրմուշ օլմն իլլիթ վէ զտաֆ'յ'թ կիւն պէ կիւն խըտակաւ իթմիշ. վէ մէշաղիլի բէսիլիլի շարիքանէմ իտէ՝ իլլիթի մէք բիրէնին թէլէտախտին մուճիտ օլմադոտ սուլունմըլ օլմադոտան նաշի, թէրբի մէշաղիլիլթէ մէճաւ իլլիթի տայիանէմ հասըլ օլմուշ, վէ եինէ վուս վէ իղթխտարը շարիքանէմէ կէօրէ իֆայի հիւանի խըտակիմնէ կերու սուլունաղ' միթէ հաթթիմ էօճտէյի բէթիլիլմնէմ պուլունուշ օլտուղը, մուհաթ իլմը Ամի Հաղբիթի Նազարէթի մէնաշիլիլի պուլունարդոտ, ակփանըտ' վիճուտմէ՝ ասիլ իլ իղթխտար պուլունարըմ Պաթրիարքի մէքբիրտէն ասիլ վէ ըթլաղըմ խտատընա միւստտէյի Ամիլ վէ միւստտէյի ձեւիլէյի Արեֆը Կիլիսիլիլի պիտիլիլ վէ էր:

զան իլէ, հի անի նազարը ինայիթ տխար ս'... Իլլիտէն Միլլիթի զարիքանէմէ սպար տայիլիլի տար վէ մահրում պուլունաղ' նիտաղ վէ իսթիլիքանընա իշթխտար իլլիլիմ, օլտուղտէ

(Կէլ: Ս. Պատրիարք)
Փի 23 Չիլրտտէ սէնէ 1294
վէ Փի 17 Թշրինի տանի սէնէ 1293

ՁԱՅՆԵՐ. — Ինչ պատասխան եկած է:
ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Գլխանն այդ մասին տեղեկութիւն չունի:

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՑ. — Ինչ է այն հրատարականին սպորիկուար կերպով ետ դառնալը, զոր Բօլոլեան Էֆէնտին ըսաւ:

ԳՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՑ. — Ներկեցիք որ իմ գիտցածս պատեմ: Երբ Սրբազան Պատրիարքը իր հրատարականը Բ. Գրան կը գրիկէ, նոյն երեկոյին կուգայ Վիսեմ. Մագառուանց տանը կըսէ թէ հրատարականս գրիկեցի Գրանը, բայց զեւս պիտի շարունակեմ մինչև պատասխան տանեմ. և յիրտի հետեւեալ օրն՝ որ էր արբաթ, Թաան ժողովին եկաւ ներկոյ դանաւցաւ: Ետեմ օրն խնայոց որ արտարին գործոց պաշտօնէսոյն Սրբազանին հրատարակուիլը Մեծ Եպարգոսին ցոյց տալէ ետև անկարելի գատելով ընդունիլ, սրաքաղ ըրեր են, ինչպէս որ Բ. Գրան գիւանատան մէջ ցուցցցին ինձ: Այս միջոցին էր որ Սրբազանին սոյն հրատարականն՝ որ սրահ մ'առաջ կարգացուեցաւ, Աղգային ժողովոյ կուգայ, և անուղղակի կերպիւ իրեն ետ կը դանայ առանց Ժողովին ներկայացում ըլլալը կամ չըլլալն խնայ տրուելու: Ահա այդ հրատարակին համար է որ Նորին Սրբազնութիւնը կըսէ թէ ապօրինի կերպիւ իրեն ետ գրիկուած է. ա՛լ չեմ գիտեր թէ Ինչ պէս այդ հրատարակին ետ դացիլ է Գլխանին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Նախընթաց նստին՝ երբ ժողովը դոցուելու վրայ էր, այդ հրատարակին եկաւ Գլխանին, բայց չկրցաւ Ժողովին ներկայացուիլ, որովհետև ժամանակն ուշ էր և

որիչ գրութեանց հետ այդ ալ ետ մնայ : Յետոյ Նորեան Էֆէնտին տաւ հրամարագիրը . նա ալ անմիջապէս գնաց թախանձեց Նորին Սրբազնութեան՝ որ ետ առնաւ , բայց ետ չտուաւ . կերելի որ դարձեալ Նորեան Էֆէնտի տարեր ետ առեր է իրեն : Ահա՛ այսչափ է իմ գիտցածս :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՑ. — Ես ալ տեսայ որ Նորեան Էֆէնտի կտորակէր Նորին Սրբազնութիւնը՝ հրամարականը ետ առնել , որուն և ես ձայնակցեցայ նոյն միջոցին :

Տ. ՄԱՏԹ. ԵՊՍԿ. — Ես ալ իմ գիտցածս ըսեմ . բանի մ'որ առաջ երբ մասնաւոր օրարագայի մ'տախիւ Սրբազանին տեսութեան գացած էի , այդ հրամարագիրը ցուցուց ինձ և ըստ թէ Նորեան Էֆէնտի Օտեան է . Ֆէնտի ձեռքը զայն ետ դարձացեր է իրեն :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Հիմա հասկցուեցաւ եղբրութիւնը . նախընթաց նախն վերջի վայրիկնին այդ հրամարագիրն հասեր է Գլխանին ձեռքը . սակայն չէ կրցեր Ժողովին ներկայացուիլ , վասն զի ինչպէս ամենդ ալ գիտէր , նոյն օրը Զինուորագրութեան խնդրով իրիկուն ըրինք և հազիւ կրցանք նոյն խնդիրը վերջացնել : Ոմանք ջանացեր են մասնաւոր կերպիւ Սրբազանին հրամարականն ետ առնել տալ , բայց չեն յաջողեր : Ինչ որ է նէ՛ հիմա սրտհեռաւ Սրբազանը կը պնդէ իւր հրամարականին վրայ , և այսօր յատուկ նիստ հրաւիրել տուեր է , ինչ որ այս մասին պէտք է ընել՝ անոր վրայ մտածենք առանց վայրկեան մը կորուստներու , զի ժամանակինս սուղ է :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՑ. — Տրուած տեղեկութեանց մէջ միայն մէկ կէտ մը սրտաւ մնացայն ալ կուզեմ խմանալ , Միթէ միմիայն սրբաբալ ըսուելով Սրբազանին հրամարականին խընդիրը ընցե՞ր է , թէ ոչ՝ սրտասխտան մ'ալ ազրուե՞ր է Նորին Սրբազնութեան :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Ես ալ ըսցի թէ Մէծ Եղարդան Օտեան Էֆէնտի միջոցաւ խնայնել

տուած է Նորին Սրբազնութեան թէ այսպիսի ժամանակի մը մէջ հրամարել և քաշուիլ չը կրնար ըլլալ , և թէ իր գրիած հրամարագիրն չեկամի պէս հասարուած է : Բայց ոչ Սրբազան Պատրիարքը և ոչ Օտեան Էֆէնտին կրցայ տեսնել որպէս զի կարենայի եղբր թիւնը ըստուգել :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՑ. — Ես ալ ըսելով որ Մէծ Եղարդանին կողմէ Օտեան Էֆէնտի զըրկուած է Նորին Սրբազնութեան հրամարականն ետ առնել ստղու , Օտեան Էֆէնտին գիտեցի և սպաշեցի որ կամ Նորին Սրբազնութեան հրամարականը կատարելապէս ետ առնել տայ , և կամ չէ՛ նէ՛ բացարձակ կերպով խնայնէ Գրան թէ ետ չընդունիր :

ՊԵՎԵԱՆ Ք. ԷՑ. — Հարցում մ'ալ ետ ունիմ . Գլխանը կրնա՞յ արդեօք գիտցնել թէ ի՞նչ է սրտածառն՝ որ Սրբազանին հրամարականը նախ Բ. Գուսը գրկուած և անկէ մերժուելն ետք Ս. Պատրիարքի ժողովին եկած է , որովհետեւ ինչպէս սովորութիւն է , նախ Ս. Պատրիարքի վրայ տրուելու է Պատրիարքի մը հրամարականն և յետոյ Բ. Գրան : Կուզի՞ հասկնալ թէ այս անգամ այդ սովորական ճամբէն խտարիլը սրտածառ մ'ունի՞ արդեօք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Գլխանը մասնաւոր տեղեկութիւն մը չունի այդ մասին : Բայց առանկ սրտազաններու մէջ դուշակութեամբ զրանալու է սրտածառները . Ս. Պատրիարքը քանիցս անգամ է որ իւր հիւանդութիւնը մէջ բերելով հրամարական տուաւ այս Ժողովին . թէ և գիտենք որ հիւանդութիւն մ'ունի , բայց ո՞ր ատիճան ըլլալը չենք գիտեր . բժիշկ ըլլալու է մարդ՝ որ հասկընայ թէ այդ հիւանդութեան մէջ կարո՞ղ է շարունակել իւր սրտածոնը , թէ՛ ոչ : Սրբազանը տեսնելով որ մինչև ցարդ տուած հրամարականները չընդունուեցան Ս. Պատրիարքի Ժողովին , և մտածելով որ թերեւս այսուհետեւ ալ չպիտի ընդունուի , այս անգամ եւր միանգամայն Բ. Գրան և Ժողովիս մատուցեր է յուսուելով թէ ընդունել կուտայ , բայց Գուսը չէ ընդուներ : Երեսօրիականներն շտապեն

ալ մասնաւոր կերպով զխնար են Նորին Սրբազնութեան արտաշեղու որ հրամարականն ետ առնէ . կը մնայ հարցնել Խտան ժողովին թէ ինչ ալ հրամարականն ետ առնել տալու մասին բանակցեցա՞ւ Նորին Սրբազնութեան հետ :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՑ. — [Ստե՛նայեա Քաղարական ժողովոյ] Այդէն տուած բացատրութեան մէջ կարծեմ՝ ամեն պէտք եղածն ըսի . Խտան ժողովն երբ առաջին անգամ Սրբազանին հրամարագիրն ստացաւ , տեսնելով որ անկարելի է առանկ ժամանակի մէջ զայն ընդունիլ և նկատելով միանգամայն որ Ս. Պատրիարքի վրայ կը սրտականի անոր ընդունուիլ կամ՝ չընդունուիլն , անմիջապէս իր կողմէ սրտազանաւորներ զրկեց Նորին Սրբազնութեան յայտնելու թէ իր հրամարականը տարածամ է և թէ Ս. Պատրիարքի սիրոյն համար պէտք է որ ետ առնէ : Նորին Սրբազնութիւնը հո՛նք էր 15 օր սրտամաճամու ետ առնուլ հրամարականը . Խտանըն ժողովը դո՛չ եղաւ , և կը կարծէր թէ 15 օր սրտանոտած ամն անցնելէ ետեւ ալ ստիպին կը շարունակէ . բայց երբ տեսաւ որ իւր կարծեաց հակառակ Նորին Սրբազնութիւնը կը պնդէ իւր հրամարականին վրայ , այն առնն ստիպուեցանք իրեն ըսել որ Ս. Պատրիարքի ժողովը զխնար :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՑ. — Կարծեա թէ նոյն սրտածառն՝ որ Խրիմեան Սրբազանի օրով տեղի ունեցաւ , այսօր ալ տեղի կ'ունենայ միևնոյն սրտածառական անձի մը ձեռք . Օտեան է . Ֆէնտին էր որ Խրիմեան Սրբազանի օրով սրտածառաբար գնաց Նորին Սրբազնութեան հրամարականն ետ առնել տալու և ետ դառնալով յայտնեց թէ Խրիմեան սրբազան հաստատապէս միտքը դրած է հրամարականն ետ չառնել , մինչդեռ նա ետ առեր է եղեր , ինչպէս ետքին հասկցուեցաւ : Հիմա ալ Օտեան Էֆէնտին է դարձեալ որ Բ. Գրան կողմէ սրտազանաւորաբար կուզայ Ներսէս Սրբազանին հրամարականն ետ առնել տալու և խօսք տանելով կերթայ . միւս կողմէ Նորին Սրբազնութեան հրամարականը կուզայ Ս. Պատրիարքի ժողովիս : Այս կերպով շխտութեան և հակառակութեան մէջ կը

մնանք , կը տեսնենք որ Պատրիարքը մեր առջև հրամարականն ետ առած չէ , մինչդեռ Բ. Գրան առջև ետ առածի պէս է . ԱՊՂԸ Բ. Գրան հետ յարաբերութիւններ ունի . եթէ Բ. Գուսը Պատրիարքին հրամարականը չէ ընդունած և մեր ընդունինք , յարաբերութիւնն իստապէս վիճակի մէջ կը գնենք : Մեր եթէ այսօր ամենայն բարեմտութեամբ ալ ընդունինք Պատրիարքին հրամարականը , դարձեալ Գուսը քանի որ չէ ընդունած՝ իրաւունք պիտի ունենայ կասկածելու թէ արդեօք ի՞նչ նոր զէպք մը սրտածառեցաւ որ հրամարականն ետ առնելէ ետեւ նորին կը հրամարի :

Կատարելեմ որ Ժողովս որչափ ալ ստիպուեցան կերպով հրաիրուած է այսօր այն հրամարական խնդրոյն վրայ անորէնութիւն մ'ընելու , առ այժմ չաճապարէ տեսնելով որ նախընթաց նախն Պատրիարքին հրամարականն եկեր և չէ ներկայացեր Ժողովին , և Գլխանը կատարելապէս չունի տեղեկութիւն անկէ տուած կամ ետքը եղածներուն վրայ . նոյնպէս ստուգան մը չունինք գիտնալու համար թէ Բ. Գուսըն ընդունած է կամ ոչ՝ Պատրիարքին հրամարականը , և թէ Օտեան Էֆէնտի բանակցութիւնն ի՞նչ արդիւնք ունեցած է . միանգամայն Բող . Ժողովն ալ այս սրտազաններուն վրայ ի՞նչ տեղեկութիւն և կարծիք ունի , տեղեկագրով մը հարցած չէ մեզ ինչպէս օրէն է , որպէս զի գիտնանք թէ Պատրիարքը Բ. Գրան հետ ի՞նչ յարաբերութեան մէջ է , և թէ մի գուցէ հարցնելով ու անդխտութեամբ բան մը ըրած ըլլանք :

ՔԱՐԱՔԱՆ Ե. ԷՑ. — Սրբազան Հայրն իւր հրամարական սրտածառ ցուցած է միայն սրտաբարութիւնը . կատարելեմ՝ նախ՝ Ժողովին թէ այս հրամարականն իրրեւ սրտազ հրամարական կընդունի՞ թէ ոչ , երկրորդ՝ եթէ երբէր Ժողովս կտարած մ'ունի որ այս հրամարականը բայ ի հիւանդութենէ օրիշ ներքին սրտածառ մ'ալ կը սրտաբարութիւն , զոր ստանց գիտնալու չը կրնար իւր ընելիքը կ'ուսել , կատարելեմ որ սրտազանաւորութիւն մը զիտի Ժողովոյս կու-

մէ Նորին Սրբազանութեան՝ եթէ որիչ որոտ ձառ մը ունի հասկընալու համար :

Տ. ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ ՎՐԴ. — Սրբազան Պատրիարքին Ք. Պրահը մատուցած հրամարականէն ետք յարարեալ թիւն ունեցած բազմ շքանք ատուելու համար հարկ է հասկընալ թէ որ պետք որոտիարական կիրք գործած է այն թագրերին, որ իւր հրամարականը՝ մատուցուելն չորս օր վերջը դրուած է Չիկիմադի մէջ պատահած հարստահարութեանց համար :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՅ. — [Ստեփան Քաղ. Ժողովոյ] Քաղաքական ժողովոյ նկատմամբ խօսքեր եղան, որոց հարկ էր համարիմ որոտտ խանել :

Վարչութիւնը տեղեկութիւն չունի այն հրամարականին վրայ՝ զոր Սրբազան Ք. Պրահն մատուցած է. պահ մը առաջ Քաղաքական ժողովոյ կողմէ յայտնեցի և նորին կը յայտնեմ թէ, առկայ 18 օր առաջ Սրբազանին կողմէ խօսքն ժողովին եկած հրամարականը շքանքներով ետ պահեցինք, Նորին Սրբազանութեան ալ չընորհ բերեալ էր 15 օր ապաւել, այս կերպով մինչև անցեալ հինգշաբթի օր կը կնքէր Վարչութեան որոշած թագրերները, բայց որով որին ետք՝ յարմար վերջնական հրամարակիր մ'ալ պրկած էր խօսքն ժողովին, չգիտեմ թագրեր կնքած է թէ ոչ :

Քաղով ձեռն պակասութեան վրայ եղած խօսքերուն՝ զոր Պրահն էֆէնտի յառաջ բերաւ, կը պատասխանեմ թէ խօսքն ժողովոյ կողմէ տեղեկագիր մը պատրաստուած էր թէ և խօսքն փոյզ մատուցանելու համար, բայց որովհետեւ կրօնական ժողովոյ ստեղծուեան այսօր եկած չէր որ ստորագրելու ասցինք և ստեղծուելիք Հոյր ստորին ալ թէ և ներկայ չուրեց ստանձին ստորագրել, այս պատճառաւ չուրեցինք միայն Քաղ. Ժողովոյ պիւսակին ստորագրութեանը առաջ, ապա թէ ոչ՝ տեղեկագիրն ապատրաստ է. աշուատիկ :

Հոյս ընելով Քօլօլեան էֆէնտի պիւսակին

մատուց յետագայ տեղեկագիրն՝ որ կարգացուեցաւ անմիջապէս :

Վսեմաշուք Ասեմապետ էֆէնտի

Աղղային ժողովոյ

Աղղ. Վարչութեան խօսքն ժողովն անցեալ ուրբաթ օր իւր նիստը գումարած միջոցին՝ Ասեմ. Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ նամակ մը ստացաւ, որով իւր հիւսանդութիւնը դարմանելու համար ճանապարհորդելու պատրաստուելը և իւր պաշտօնն այլևս շարունակելու անկարող լինելը յայտնելով, տեղապահի մը ընտրութիւնը կը յանձնարարէր Վարչութեան :

Նոյն նամակին հետ յղած էր նաև իւր հրամարականն ուղղեալ առ Աղղային ժողովն :

Խօսքն ժողովը Սրբազան Պատրիարք Հօր հրամարականի խնդրոյն վրայ որ և է անօրէնութիւն մ'ընել իւր ձեռնհասութեան վեր դատելով, միանդամայն փաստաբերով որ եթէ կարելի է դոնէ ժամանակի մը համար Նորին Սրբազանութեան հրամարականն ետ առնել տայ, և եթէ այս չյաշտի, անմիջապէս Ն. Սրբազանութիւնը հրաւիրէ Աղղային ժողովն իւր հրամարական մասին պէտք եղած անօրէնութիւնն ընելու, փութացաւ խօսքն պատգամաւորութեան մը միջոցաւ բանակցել այս մասին Ն. Սրբազանութեան հետ :

Արդ՝ խօսքն ժողովն ցաւ ի սիրտ կը յայտնէ թէ իւր այս բանակցութիւնն յաջող եւր մը չէ ունեցած և վերջապէս տեղի տրուած է Աղղային ժողովոյ արասքայ կարգի գումարում մ'ընել այսօր Նորին Սրբազանութեան հրամարական խնդրոյն վրայ պէտք եղած անօրէնութիւնն ընելու համար :

Խօսքն ժողովն իւր այս յայտարարութիւնն ընելով, հարկ կը համարի ներսկեալ մատուցանել նաև Նորին Սրբազանութեան հրամարակիրն՝ որ առ Աղղային ժողով ուղղեալ է. և այս առթիւ ուրեցնել նաև իւր կարծիքը թէ Աղղան Վարչութիւնն արգի պարագայից մէջ ւանց նախագահի մնալով անգործուեան չգատապարտուելու համար հարկ նհրածեշտ է որ պատկանելի ժողովորհ ընէ անյապաղ սոյն հրամարականի խնդրոյն վրայ պարտաւարաշաճը արհնօրինել, որպէս զի Վարչական գործոց ընթացքին արգելք մը չը պատահի :

20 դեկտ. 77 Մ'նամք յարգանք

Ի դիմաց խօսքն ժողովոյ Աղղ. Վարչ.

Քտեկոյի կրօն. խոյ. Ստեփան կրօն. խոյ.

Քտեկոյի Քաղ. խոյ. Ստեփան Քաղ. խոյ.

Մ. ՍԷԲԱՍՏԻԱՆ Ա. Մ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ

ի Պատրիարքարանի Հոյսոյ

Կ. Պոլիս

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Ինչպէս կը տեսնուի, խօսքն ժողովոյ կողմէ գրուած է տեղեկագիրը. բայց կրօն. ժողովոյ ստեղծուեալն բայակալութեան պատճառաւ կրօնական ժողովոյ զձանին ստորագրութիւնը կը պակսին. կը մնայ միայն հասկընալ կրօնական ժողովին թէ ինք ալ այն տեղեկագիրն՝ որ յանուն խօսքն ժողովոյ գրուած է, համաձայն է :

Տ. ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. — [Ստեփանոյի կրօնական ժողովոյ] խօսքն ժողովն մէջ տեղեկագիր տալու խօսք անցաւ, բայց որոշում չեղաւ. բաւական համարուեցաւ միայն Սրբազան Հօր հրամարակիրը բերել և ի հարկին պէտք եղած բացատրութիւնները խօսքն ժողովոյ կողմէ բանի բերանոյ տալ : Բայց Քաղ. Ժողովն այս առաւօտ տեղեկագիր տալու պէտքը տեսնելով, դոյն պատրաստած և ինձ ալ առաջարկած էր

որ իւր կրօն. ժողովոյ զիւանի անդամ ստորագրեմ. բայց ես չէի կրնար յանուն կրօնական ժողովոյ ստորագրել բանի որ կրօն. ժողովն որոշած չէ. առաջ ժողովոյ կը մնայ զընահատել թէ այդ տեղեկագիրն օրինումը է թէ ոչ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Շատ աղիկ. կրօն. թէ խօսքն ժողովոյ մէջ որոշում չեղաւ տեղեկագիր բերել, այլ բանիս բերանոյ բացատրութիւն տալ եղելով թեանց վրայ, որեմն կրնամք բերանոյ բացատրութիւն տալ :

Տ. ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. — Ներկայացեալ տեղեկագիրն բովանդակութիւնը կը զուգորդեմ, և առաւրդ կը համարիմ իմ կողմէ նոր բացատրութիւն մը տալ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Ես ալ կուզի հասկընալ թէ խօսքն ժողովը համաձայն է տեղեկագիրն պարունակութեան մասին. բանի որ կրօնական ժողովոյ Ստեփանոյի կողմէ թէ խօսքն ժողովը համաձայնութեամբ տրուած է Սրբազան Պատրիարք Հօր հրամարականի մասին եղած որոշումը, միջադէպը գրուած է. կանցնինք բուն խնդրոյն :

ՇԱՀԱՍՏ Ե. ԷՅ. — Բաւական լուսաբանուեցաւ խնդիրը և հասկընեցաւ որ Սրբազան Պատրիարքը 18 օրէ ի վեր հրամարական տուած է և կը պնդէ իւր հրամարականին վրայ ձեւերու տարբերութիւններ կան եղեր, այդ որիչ. մասնաւոր անձինք գացեր Նորին Սրբազանութեան պառչեր են որ հրամարականն ետ առնէ. նոյնպէս Ք. Պրահն կողմէ պատգամաւոր գացեր է Ն. Սրբազանութեան հրամարականն ետ առնել տալու, բայց ետ առն'ը է կրօն. չէ՛ այդ յայտնի չէ. ժողովը զեւ այսօր կը տեսնէ որ Պատրիարքը կը հրամարի, և Պատրիարք Հօր միջոցաւ հրակը կը լրաց իրեն՝ այս մասին իւր որոշումը տալու. ըսել է որ խնդիրն ստիպողականութեան մէջ է. հետեւապէս ժողովը կը պարտաւորի փոխանակ ձեւերու վրայ խօսելով ժամապահաւ լինելու՝ խնդրոյն վրայ վիճարակել և պէտք եղածը անօրինել : Սյս էր ըսելիս :

ՊԵՏԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Ըստ որում պէտք է զամ տեղեկութիւններն տալն, և ընկող, ուրիշն պէտք է անմիջապէս անցնել խնդրոյն:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Կառավարիւմ որ այս հրատարակման մասին օրէնքն ինչ կը արտահայտէ նէ զայն ի դարձ զնեւք անմիջապէս. օրէնք ըսելով կ'իմանամ թէ՛ Ա.դգ. Սահմանադրութիւնը և թէ Ժողովին Կանոնադրութիւնը. նախ՝ հրատարականք պատճառարանեալ է թէ ոչ՝ այդ նայելու է, և եթէ պատճառարանեալ է՝ անմիջապէս յղել պատկանեալ Պիւսանին: Ես իմ մասին պատճառարանեալ չեմ՝ նկատել որ այս հրատարականք, այլ պարզ և ճշմարիտ հրատարական կը ճանչնամ:

ՔԱՐԱՔԱՇ Ն. ԷՖ. — Ես ալ պատճառարանեալ կը նկատեմ իրաց հանգամանքին նաչելով:

ՊԵՏԵՐԵԱՆ Ա. ԷՖ. — Ես ալ պատճառարանեալ կը նկատեմ երկու կերպով. վրան զի բարոյագիտ և նիւթագիտ անկարող եմ՝ կ'ըսէ. բարոյագիտ պատճառն՝ իւր հիւանդութիւնն է. իսկ նիւթագիտ ի՞նչ պատճառ ունի. զայդ ալ խնայելու համար հարկ է Ատենապետաց զիւսանին յղել, որպէս զի քննելով տեղեկագրէ:

Այս միջոցիս Ժողովարանին դուրսի սրահին մէջ ձայներ լուսեցան:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Հիմա ժողովուրդին կողմէ զիր մ'եկու Պիւսանին. կը խնդրեն որ զանրաց նիստ ընենք, ըսելով թէ իրենք բնաւ Ժողովին որոշմանց զրոյ ճնշում չստիպի բանեցընեն: Բայ խնդրողիւրը ստորագրեալ չըլլալուն եւս դարձուցի: Պիտէք որ ժամանակիս սուղ է և խնդիրն ստիպողական. մինչև հիմա ձեւերով գրադեցանք. հարկ է ժամ առաջ որոշել թէ Սրբազան Հօր հրատարականքն ընդունենք մ' է թէ ոչ:

ԷՆՔԱՆԻՐԱՆ Տ. ԷՖ. — Նախ ժողովուրդեան պէտք է հասկցնել թէ զանխակին որո-

շումը մեք չըրինք՝ որպէս զի զանրացի որոշումն ալ մեք ընենք. մի սր ըրաւ անոր հարցնելու է:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Եթէ ժողովուրդեան ձայնին մակի ընենք՝ խանդարում կուզայ մեք դարձին. ըստ իս 3 պատգամաւոր զրկելու է Ժողովին՝ որ երթան խօսին ժողովուրդին հետ:

ՁԱՅՆԵՐ. — Հարկ չկայ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ըստ որում եկած խնդրողին ստորագրութիւն չունի, եւս դրկել չի ստորագրուելու համար. եթէ կուզէք արտաներ մինչև ստորագրեալ թուղթը գոյ, և մեր դարձը շարունակենք:

Սրբազանին հրատարակիւրը Ատենապետաց Պիւսանին յղելու կարծիք յայտնուեցաւ: Ուրիշ կարծիք յայտնող ալ կա՛յ:

ՊԱՌՆԱՍԵԱՆ Պ. ԷՖ. — Սրբազանին հրատարակոյն վրայ բացատրութիւններ արուեցան, և ես ժողովին մէջ արամադրութիւն մը չեմ տեսներ զայն ընդունելու. այսու ամենայնիւ տակաւին կրնայ խորհրդակցութիւն ըլլալ, և եթէ Ատենապետաց զիւսանին յղել պէտք է՝ ժամ առաջ որոշենք:

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՖ. — Եթէ Պատրիարքին հրատարականք չընդունող կայ, առաջինն ես եմ. անոր վրայ ունեցած համարումս ուրիշ մէկուն վրայ չեմ կրնար ունենալ. այսու ամենայնիւ եթէ Ատենապետաց զիւսանին յղաւ Պատրիարքին հրատարականք խնդիրը, շատ երկար կ'ըլլայ. պէտք է այսօրու ընէ որոշել թէ Պատրիարք չկայ. սպա թէ ոչ՝ Վարչութիւնն ալ չկայ, զի սուանց զլուսն ունենալու չենք կրնար գործել:

ՄԷՐԵՅԻՄ ԳՈՒԼԻՔ Յ. ԷՖ. — Պատրիարքի հրատարակոյն մէջ տեսնուած պատճառն իւր հիւանդութիւնն է. այնքան պատճառարանեալ է այս հրատարակոյն՝ որ խնդրոյ տակ անդամ ձգել կարելի չէ. վրան զի ոչ միայն հիւանդ եմ կ'ըսէ, այլ և նիւթագիտ և բարոյագիտ անկարող, որ թիղլեպոյն կ'ընտանի թէ մարմնով և

թէ մարով անկարող: Կ'մտայ որոշել թէ Ատենապետաց զիւսանին յղել հարկ է թէ ոչ. . . .

Սոյն սրահան դուրսի ամբար խորհրդարանին ներս խաժեց:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — (Սրբախին աղղկով) զիտէ՛ք՝ ո՛ր կը մտնէք. այսպէս չ'անուիր հաս. Ա.դգոյին Սահմանադրութեան և ժողովին ներքին Կանոնադրութեան համաձայն ժողովը ազատ է ուզած վայրիկանին զանխակ նիստ ընել. զոր ի՞նչպէս և ո՛ր օրէնքով կը հասարակելք զանխակ նիստ եղած միջոցին ոչ միայն սրահան ջնջել որ նիստը զանրաց ըլլայ, այլ և այս պատճառով մերժուելէ կարը բռնի ժողովարանին ներս մտնել կուզէք, որ սրբապապէս կ'իսել ըսել է: Յանուն ժողովին կը հրաւիրեմ զձեզ որ դուրս ելնէք. ապա թէ ոչ՝ մեծ պատասխանատուութիւն մը կը հրաւիրէք ձեր վրայ, որու հետեանք կ'անխառն կողմարարեմ թէ ձեզ խիստ անհաճոյ կրնայ ըլլալ:

Սրբախը կ'զիւսանի զուրս ելնել, և ումանը կուզեն դադրեալն պատճառը յայտնել և կը բողբեն թէ զխառնութիւնին բնաւ խորհրդարանը կ'իսել չէ:

Երեսօթիականներէն շատերը բողբեցին ամբարին այս ճնշման դէմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ժողովը երբէք չ'ըրնար ձեր պատճառարանութիւնները ըսել եթէ իրաւացի իսկ ըլլան, բանի որ այսպիսի սպորինաւոր եզանակաւ կը ներկայանան: Ուստի Պիւսանը իւր պարտականութիւնը չի կատարած կը խնդրէ որ Նախագահ Սրբազանը բարեհաճի միանգամ յօրինաւորութիւն հրաւիրել զիրենք, յայտնելով որ Ա.դգոյին ժողովարանին զիմող ժողովուրդը որչափ բազմաթիւ ալ ըլլայ՝ իրաւունք չունի ժողովին նիստը խանդարելու, վրան զի ընդհանուր ժողովը ամբողջ Ա.դգը կը ներկայացնէ, և իրենք մասնաւոր անհատներ են:

Վերջոպէս վրաս Նախագահ խորէն Սըր-

բազան և եկեղեցական հայրերէն Արքեպիսկոպոս վարդապետ ամբարին քով երթալով համոզեցին որ դուրս ելնեն և խնդիրն ինչ որ է իրենց ըսեն, որպէս զի իրենք ալ ժողովին հաղորդելով՝ պէտք եղած որոշումն իրենց խնայեն:

Այս կերպով ամբարը դուրս ելնելէ ետև, Արքեպիսկոպոս վարդապետ եւս դարձաւ և յայտնեց թէ ժողովուրդին հաս գալն ուրիշ բանի համար չէ եղեր, այլ նկատելով որ Պատրիարքի հրատարակման խնդիրներ ուրիշ անգամներ ալ պատահած և զանրաց նստի մէջ լուծուած են, կը կատարածին թէ մի դուցէ՛ այս զանխակ նիստը զինչ արագութեամբ խնդրոյն լուծման համար եղած լինի. ուստի Արքեպիսկոպոս վարդապետ համոզեց է որ դուրսն սպասեն՝ խառնանալով ժողովոյն որոշումն իրենց հաղորդել:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Կառավարիւմ որ ժողովը բռնարկէ թէ Պատրիարքի հրատարականք խնդրոյն համար միայն զանխակ նիստ ունի. և այս որոշումը հաղորդուի դուրսն սպասող ժողովըրդեան:

ՊԵՏԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Սնգամ մը ընդունեցինք զանխակ նիստը. ո՛ւր հարկ չ'կայ ճնշման տակ նորէն բռնարկել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ինչպէս կը տեսնէք, միջադէպ մ'է՛ այս՝ որ ժողովուրդին կողմէ սրատահեցաւ. 40—50 հոգի ներս մտան և մեր դարձին արդեւք ըլլալ ուզեցին. վերջոպէս եկեղեցական հարց միջնորդութեամբ դուրս ելան բաց ինչ ըսելով համոզեցին. ըսին որ թայլ տուէք, ժողովը զանխակ կամ զանրացի մասին որոշում մ'ընէ, և մեք ձեզ կ'իմացնենք: Ասանք կարգ կանոն չ'ըլլացող մարդիկ են. այսպիսի մարդոց հետ վարուելու երկու եղանակ կայ. կամ համոզել և կամ բռնութիւն բանեցնել իրենց դէմ. ըստ իս բռնութիւն բանեցնելու հարկ չ'կայ, բանի որ համոզուեցան դուրս ելան վերջոպէս. կը մտայ հիմա միայն որոշել թէ նիստը զանրաց սխալ ընէ ժողովը: Կը տեսնեմ որ ժողովը սա՛ կարծիքին վրայ է թէ զանխակ ըս-

կրտսւ տտեանը՝ նոյնպէս պէտք է շարունակել : Կը անտարակոյս ասոր հակառակը ոչ որ պիտի տառաջարկէ : Գործողն արժանատարաւորութիւնը և իրաւունքը վտանգի չենթարկելու համար : Աթէ ասոր դէմ կարծիք յայտնող չկայ , կը հրաւիրեմ պատգամարեր Հոյր Սարբը որ բարեհաճի ժողովրդեան հազարդել թէ Գործողը դանդաղ կուզէ շարունակել իւր նիտաը և կը մերժէ իրենց խնդիրը :

Տ. ԽՈՐԷՆ ՎԱՐ. ԿԻՐՕԵԱՆ — Սա՛ բարեփոխութիւնը կառաջարկեմ . ըստի ժողովրդին նաև թէ այսօր զինուորական խնդիր չկայ ժողովին մէջ . քանզի ժողովուրդը կասկած ունի թէ զինուորական խնդիրը պիտի յազուի և ուրջուի :

ՉԱՅՆԵՐ . — Ոչ ոչ . ինչ որ սլ ըլլայ խնդիրն , այսօր դանդաղ է . ճնշում չենք ընդունիր :

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ . — Մեր իբր երեսփոխան՝ պատգամաւոր ենք նոյն իսկ ժողովրդեան և օրէնքի մը տակ հոս կը դաւանարուինք . օրէնքը չկրնար ուրուիլ . անցեալ անգամ եղած ցոյցերուն տառնն ալ ըսի . Գործողս ազատ պէտք է ըլլայ . ինչ քանի համար ալ ըլլայ՝ քանի որ դըռննիակ նստի եկած ենք , պէտք է դանդաղ շարունակենք . և թէ և ապօրինաւոր է այս դըռնփակի համար եղած հրաւերը , սակայն քանի որ ընդունեցինք , պէտք է ժողովրդին հազարդել :

[Աղմուկք]

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ . — Մատթէոս Սրբադանի խօսքին մէջ ուղղելի մաս մը կայ . ինչ խնդրոյ համար ալ ըլլայ նէ ըլլայ ըսաւ . անանկ չէ . մեք երբ եկանք հոս և դանդաղ նստանք , մեզի ըսուեցաւ թէ խնդիրը Պատրիարքի հրաժարման կը վերաբերի . եթէ ուրիշ խնդիր ըլլար՝ թերեւս զխտորութիւն ընկի :

Ս. Կրօն Լիկնաթի բողոքեց ժողովրդեան կողմանէ եղած ճնշման դէմ և ուղեց խորհրդարանը :

նէն մեկնիլ . ուրիշ մէկ քանի երեսփոխանք ալ ձայնակցելով ուղեցին մեկնիլ . բայց Ատենապետ Լիկնաթին համազեց զիրենք , խտտանալով որ մէկ քանի վայրկեանի մէջ յուզեալ ժողովուրդը կըրնայ ցրուել , երբ ժողովը իւր բարեկարգութիւնը չվերգովէ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ . — (Պատրիարքեան Լիկնաթին պատասխանելով կըսէ) Այսօրուան խնդիրը պատրիարքական խնդիրն է , ուրիշ խնդիր Պիւտանին վրայ չեմ տանար . իսկ Մատթէոս Սրբազանին ըսածը կը կատարեմ թէ ինչ որ ալ ըլլայ՝ ճնշման չենք կրնար որջումնիս փոխել : Հիմա քանի որ դանդաղ նիտա ընել ընդունուած է , ժողովուրդն իրաւունք չունի միջամտել , ժողովը ազատ է ուզած խնդիրներուն վրայ խորհրդակցիլ , և պարտականութիւն ունի մի միայն իւր ներքին կանոնադրութեան համաձայն վարուիլ . սակէ դուրս ոչ որ կրնայ ժողովին վրայ ազդեցութիւն ունենալ : Ուստի կը մնայ հիմայ խնդրել Մատթէոս Սրբազանին որ բարեհաճի այս սիդրունքը ժողովրդեան հազարդել և համազել :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ՕԳՍԷՆ ԷՖ . — Երբ ժողովին որջումն ամբողջին կողմէ չյարգուիր , ժողովը՝ վտան դի բարոյական իշխանութիւն մ'է , ինչ կընէ , նիւթական իշխանութեան կը դիմէ : Պէտ այն վիճակին մէջ չենք , այն ժողովուրդն՝ որ սակեց առաջ քանի անգամ որ դանդաղ ուրջուեցաւ նէ հնազանդեցաւ , հիմա ալ կարելի է կը հնազանդի , քանի որ անցեւոյն մէջ օրինակ կը տուած է : Իսկ եթէ ամբարձր մտիկ չընէ , մի ըսէք թէ քանի աեղ չենք դնէք կամ բողոքելով կը ձգենք կերթանք , այլ բողոքելուն հետ մէկտեղ ինչ որ պէտք է՝ այն ալ ընելու է :

ՊԷԿԵԱՆ Թ. ԷՖ . — Ես բունութեան կողմը չեմ . ուրիշ տառն ժողովն ամբողջին դէմ զիջում ցուցած է , հիմա երես թանութիւն բանեցնելու ժամանակը չէ . շատոնց ընել պէտք էր դայդ : Ըստ իս բարոյական միջոցներով համազելու է ժողովուրդն . եկեղեցական հարց պարտն է ընել պայք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ . — Բունութեան զիմենք ըսող չեղաւ . Օղտն Լիկնաթին առաջարկութիւնը սխալ հասկցար . խնդիրն արդէն միաձայնութեամբ սրջուած է , ուստի միջազեղը դոյտած է . կը խնդրեմ Եկեղեցական հայրերէն որ յօժարին ժողովոյն սրջումը յայտնել ժողովրդեան՝ անտարակոյս ըլլարով որ պիտի յաջողին դայն յարգել տալ , և դիւանին հօրի չի պիտի մնայ ուրիշ միջոցի զիմել ժողովին իրաւունքը պահպանելու համար :

Այս արհուան ամանք յեկեղեցական հարց դուրս երան ժողովուրդը հասնելու , և տառնութեան խնդրոյն թեղը նորին ձեւք տալն :

ՄԷՐԵԷՄ-ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՖ . — (Պարտականքով) Ըսի թէ Պատրիարքին հրաժարականը բայցարձակապէս պատճառարանեալ է . այս կէտը կատարածի տակ դնելն աւելորդ է ըստ իս . իրաւ է որ հիւանդութիւնը պատճառ կը դնէ , բայց կըսէ նաև թէ բարոյապէս և նիւթապէս անկարող եմ . կը մնայ քննել թէ այս պարագային մէջ հարկ կ'ո՞յ թէ ոչ՝ յղել այս հրաժարականի խնդիրն տառնապետաց դիւանին . ես կը կարծեմ թէ ըստ կանոնի հարկ կայ յղել . սակայն ուրիշ կէտ մ'ալ կայ . Պատրիարքին հրաժարականն այս առաջին անգամը չէ որ միւսնոյն պատճառաւ կը ներկայանայ մեզ . սակեց առաջ ճիշդ նոյն պատճառաւ եկած հրաժարականն Ատենապետաց դիւանին յղուած և մերժուած է . ժողովը կրնայ այս անգամ չյղելով՝ ֆիշաղ ժողովոյ յայտարարութեանն առջև իւր կարծիքը յայտնել , որ աարակոյս չունիմ թէ մերժում պիտի ըլլայ . սակայն եթէ ժողովը հրաժարագրին մէջ զանուած նիւթական և բարոյական բաւերը ֆիլիպապէս նկատելով նոր ըստ մը առնելու համար հարկ կը տեսնէ տառնապետաց դիւանին յղել խնդիրն , ասոր ըսելիք չունիմ . եթէ այս կէտը նկատողութեան առնելէ ետև յղուի՝ կարծեաց տարաձայնութիւն չմնար :

ՔԱՐԱՔԱՇ Ն. ԷՖ . — Ասկէ առաջ իմ ըրած առաջարկութիւնս ալ կը նմանի Մերեւմտեան Լիկնաթին առաջարկութեան . այսինքն՝ ժո

ղովը կրնայ անմիջապէս Պատրիարքին հրաժարականը բախի դնել և ընդունելն կամ մերժելն ետև արդիւնքը հազարդել Նորին Սրբազանութեան . իսկ եթէ ուրիշ ներքին պատճառ մ'ունենալը կը կատարածաի , այն տառն պատգամաւորութիւն մը յղելու է բուն պատճառն խնամալու համար :

ՊԷԿԵԱՆ Թ. ԷՖ . — Քրիստոստար Լիկնաթի ըստ առաջարկութիւն մ'ըրաւ ըսելով որ՝ եթէ հրաժարականը պարզ է բախի դուրս , և եթէ ոչ՝ տառնապետաց դիւանին յղուի իբրև պատճառարանեալ : Մերեւմտեան Լիկնաթի ալ աղէկ ըսաւ՝ երբ հրաժարականը պատճառարանեալ նկատելով ըստ կանոնի տառնապետաց դիւանին յղուելու կարևորութիւնը յայտնեց . մեք ուրիշ պատճառներ հետազօտելու պէտք չունինք . չենք սքսաէր Պատրիարքին՝ որ իւր վեհութեան հակառակ կեղծուպատիր հրաժարագրեր յղէ ժողովոյս . Նորին Սրբազանութիւնն անկեղծաբար գրած է թէ հիւանդ եմ՝ Ուրեմն քանի որ Մերեւմտեան Լիկնաթի պատճառարանեալ կը նկատէ՝ կընդունիմ որ տառնապետաց դիւանին յղուի : Սակայն ըստ որում Մերեւմտեան Լիկնաթի՝ հրաժարագրին բարոյապէս և նիւթապէս անկարող եմ ըսելն կը հետեցնել թէ այս մասին ըստ մը առնելու է , կըսեմ թէ ինչ հարկ կայ այսպէս ըսելու . ես ընդհակառակն կըսեմ թէ ըստ առնելու պէտք չկայ , միայն իբրև պատճառարանեալ հրաժարագիր կը յղենք համազուարդ դիւանին :

(Սոյն արհուան դուրս երնող եկեղեցական հարց ետ դառնալով յայտնեցին թէ ժողովուրդը համազուեր և սկսեր է ցրուիլ :)

ՄԷՐԵԷՄ-ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՖ . — Պէկեան Լիկնաթի իմ չըսած խօսքս իմ բերանա դնելով կ'յարէ թէ ինչ հարկ կայ այդպէս ըսելու : Այս մասին պարտ կը համարիմ երկու խօսքով պատասխանել . նախ իրաւունք չունի ինչ հարկ կայ այդպէս խօսելու ըսելով իմ խօսքիս ահման զձեզ Երկրորդ՝ ես չըսի թէ Պատրիարքի հրաժարագրին մէջ զանուած եկեղեցական և բարոյապէս ան

կարող բաւերան զրոյ լոյս անհելու պէտք կայ . իմ բառս սո՛ւ է . հրաժարագիրը թէև պատճառաբանեալ ըլլալուն՝ ըստ հանունի տաննապետաց զիւանին յղելու է . բայց սրովհետև այնպիսի հրաժարական մ'է որ սուղ կրկնուած և Ատենապետաց զիւանին յղուելէ ետև մերժուած է . Քաղ. Ժողովոյ այն յայտարարութեան առջև թէ չկրնար առանց զլիսոյ գործել, Արշաթիւնն անգործութեան մէջ չթողելու համար կրնայ Ժողովն անմիջապէս բռնի ենթարկել հրաժարականն և ընդունիլ կամ մերժել . այսու ամենայնիւ եթէ հրաժարագիրն պատճառաբանութեան վրայ նոր ըստ մ'առնելու պէտք տեսնող կայ, ըսելիք չունիմ ըսի :

ԵԱՀՊԱԶ Ն. ԷՖ. — Սրբազան Պատրիարք Հօր հրաժարագրոյն պատճառաբանեալ ըլլալու կամ չըլլալու մասին կասկած յարուցանելն ըստ իս աւերադ է : Ս. Պատրիարքն իւր հրաժարագրոյն մէջ մէկ կողմէ կրտէ թէ բացարձակապէս անկարող եմ, ուստի և տեղադրուած մը կարգէցէր . միւս կողմէ կրտէ թէ բնաւ չկարծուի որ այս կամ այն կուտակցութեան ներդրած եմ, և կը յաւելցնէ թէ յուզում պատճառով խնդիրներն տպագրային ձգեցէր : Այս երկու պարբերութիւնը նկատելով կը հետևեցնեմ թէ հրաժարագիրը պատճառաբանեալ է . ապա թէ ոչ՝ հարկ չկար այդ սրբաբերութիւնները գրելու, այլ պարզօրէն հրաժարական գրելու էր : Այս կէտերը կատարուցանեն թէ Ս. Պատրիարքին հրաժարականը պատճառաբանեալ է . ուստի պէտք է յղել ուր որ անկ է :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՖ. — Ազգն երբ ընտրեց Ներսէս Սրբազանը՝ յայտարարեց թէ բարեբաղդ է . բայց ասոր հետ դժբաղդութիւն ալ ունեցեր է սուղ հրաժարող Պատրիարք մ'ընտրելով . չգիտեմ ի՞նչ պատճառ ունի չունի, բայց ընտրութեան օրէն սիսեալ գրեթէ միշտ հիւանդութիւնը պատճառ ցոյց տալով կը հրաժարի և ետ կառնէ : Եթէ այսօր ալ հրաժարականը ետ առնել տանք, երկու ամսէն նորէն կը հրաժարի և Ժողովն հրաժարականի խնդրով կը գրադիցնէ : Այդու ամենայնիւ ներկայ հրաժարագրին նայելով՝ անցեալին տարբեր բան մը կը գտնանք . այս անգամ՝ բացարձակապէս հրաժարականը առնուած է միւս կողմէն . Ես ալ Ատենապետաց զիւանին յղուելու, ոչ թէ նոր ըստ մը եայնն առնելու . այլ հասկնալու համար թէ այս հրաժարականը վերջնական է . եթէ ըստ այսօր կընդունիմ և ձախտելու ետև նորէն պիտի հրաժարիմ, այս չընդունուիլ և մեզի ալ պատիւ չընկեր :

Գաղով Քաղ. Ժողովոյ Ատենապետին՝ որ կրտէ թէ Արշաթիւնն ստիպողական գործեր ունի և առանց զլիսոյ չկրնար մնալ, միթէ մեր չունի՞նք ստիպողական գործ . Արշաթիւնն ալ կրնայ մեզի պէս ստիպանալեաց նախագահով վարուիլ մինչև հասկցալի թէ Պատրիարքին հրաժարականը վերջնական է մի, այնպէս որ եթէ Ժողովը չընդունի՝ մէկ երկու ամսէն նորէն հրաժարական չընկեր, և եթէ ոչ՝ մեր հրաժարեցնենք : Ահա այս նպատակու կընդունիմ յընդէ Ատենապետաց զիւանին :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Իրաւ է որ ինչպէս Մէրեթի-Ղուլի էֆէնտի ազգի բացատրեց՝ Պատրիարքին հրաժարականը պատճառաբանեալ է, վասն զի հիւանդ և անկարող եմ կրտէ . բայց այնպիսի պատճառ մ'է յայտնածը՝ որ մարդոց կողմէ չգար, այլ բնութենէն . ուստի Ժողովին տրիչ բան չմնար՝ բայց եթէ ընդունիլ այս հրաժարականը, իսկ Ատենապետաց զիւանին յղելն ուրիշ բան չէ, և թէ ոչ՝ Ն. Սրբազանութեան յայտարարութեան անկեղծութեանը չհաւատալ . Ներսէս Սրբազանին այն խօսքը թէ հիւանդ և անկարող եմ, ճշմարիտ է և կը հաւատամ որ անկեղծօրէն կրտէ . այս Ժողովիս մէջ ամենքս ալ զինքը կը սիրենք, մտնուանդ ետ երախտարարտ ալ եմ իրեն՝ թէ ինձ և թէ մի քանի պաշտօնակցացս ըրած անուրանալի մէկ բարեացը համար . բայց սիրելով հանդերձ մեացնելու չէ երբ կրկին կրկին կը պնդէ թէ հիւանդ է . ուստի կառաջարկեմ որ հրաժարականն անմիջապէս ընդունուի :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Սրբազան Պատրիարքին հրաժարականը պատճառաբանեալ է թէ չէ, վիճարանութիւն կրկնայ : Այս միշտ Պատրիարքներն այդ պատճառաբանութիւնը կ'ընեն Ազգին և Տէրութեան առջև . երբ հրաժարուիլ վերջին գիր մը կատարագրեն և կուտան . վասն զի ցմահ ընտրուած են, ինչպէս պատրիարքական պէտքը կը տրամադրէ . միայն հիւանդութիւնն է որ զիրենք կազատէ այդ տրամադրութեան կապէն . ուստի և բնական ու սովորական ձև գործած է յայդ հիւանդութեան պատճառաբանութիւնն, որուն հետևած է նաև Ներսէս Սրբազան : Ետևագ ԷՖ. կրտէ թէ Ժողովը կընտրէ և կը հրաժարեցնէ Պատրիարքը :

Ես ալ Ն. Սրբազանի պատճառաբանեալ է թէ չէ, վիճարանութիւն կրկնայ : Այս միշտ Պատրիարքներն այդ պատճառաբանութիւնը կ'ընեն Ազգին և Տէրութեան առջև . երբ հրաժարուիլ վերջին գիր մը կատարագրեն և կուտան . վասն զի ցմահ ընտրուած են, ինչպէս պատրիարքական պէտքը կը տրամադրէ . միայն հիւանդութիւնն է որ զիրենք կազատէ այդ տրամադրութեան կապէն . ուստի և բնական ու սովորական ձև գործած է յայդ հիւանդութեան պատճառաբանութիւնն, որուն հետևած է նաև Ներսէս Սրբազան : Ետևագ ԷՖ. կրտէ թէ Ժողովը կընտրէ և կը հրաժարեցնէ Պատրիարքը :

ԵԱՀՊԱԶ Ն. ԷՖ. — [Միջանկեալ] Ես առնակ բան չըսի :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ. — [Ժարակակերպ] Ուրիշն ըսած ըլլալու է տրեմն . իրաւ է որ ընտրողն այս Ժողովն է, բայց հրաժարեցնելը տակալին բացարձակապէս այս Ժողովին գործը չըլլալուն համար՝ պատրիարքաց հրաժարականը միշտ խնդիր կը յարուցանէ ազգին մէջ : Միւս կողմէ ակաթիւնն ալ իրաւունք ունի հարցնելու թէ ինչո՞ւ կը հրաժարի, վասն զի ինչպէս ըսի, ցմահ ընտրուած է : Երանի թէ Ազգային Ժողովը ընտրէր և հրաժարեցնէր Պատրիարքները . կամ ընդունէր անոնց հրաժարականը և խնդրոյ տեղի չէր տար . հիմա հիմա չունի ազգն այդ երջանակութիւնը : Գաղով բան խնդրոյն, կը տեսնենք որ Ներսէս Սրբազան Բ. Գուռը հրաժարական մը գրկեր է և չէ ընդունուեր, երբ այս վիճակին մէջ խնդիրն հաս կուգայ կը ներկայանայ մեզ, ի՞նչ պիտի ընենք մեր . քանի որ Բ. Գուռը քաղաքաքաղաքութեամբ մը մերժեր է Պատրիարքին հրաժարականը, մեր ընկերքն ալ նոյնը պէտք է ըլլայ : Բայց կըսուի թէ՛ և թէ՛ հիւանդ է, ինչո՞ւ չընդունինք և զնա մեր ուր ըսենք . աղէկ . սակայն մենք Ս. Պատրիարքին հրաժարականը չընդունելու պատճառներ և իրաւունք ունինք, և կրնանք ըսել իրեն թէ մենք չընդունեցինք, դուք ալ պէտք է որ մեր չընդունիլը չմերժէք : Ըսի և գործեալ կրտէ . քանի որ Բ. Գուռը Պատրիարքը սիրելուն և անոր ծառայութիւնները յարգելուն համար չէ ընդունած նորա հրաժարականը, մեր ալ չենք կրնար ընդունիլ, և եթէ ընդունինք քաղաքաքաղական սխալ մը գործած կըլլանք կամ այսօրուան քաղաքական կացութիւնը նկատողութեան առած չենք ըլլար : Ուստի կառաջարկեմ որ քաղաքաքաղաք Զոր հրաժարման խնդրը մինչև առաջիկայ Թննդեան ութօրեկոյ յաջորդութեամբ օրն . և խնդրել Սրբազանին որ մինչև այն օրը հաճի շարունակել իւր պաշտօնը . միւս կողմէ ոչ թէ հրաժարականը պատճառաբանեալ ըլլալուն՝ այլ Բ. Գուռն չընդունուելուն համար Ատենապետաց զիւանին յանձնել՝ որ աշխատի համարել Ն. Սրբազանութիւնը հրաժարականն ետ առնելու, և Թննդեան ութօրեկոյն ետև գալիք ուրբաթ օր Ժողովը գումարել Ատենապետաց զիւանին բերելիք վերջնական պատասխանը ըսելու համար :

ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Ես Սրբազան Հօր հրաժարագրոյն մէջ պատճառաբանութիւն մը չեմ նկատեր . զինքն ի մօտայ տեսնողները կրնան հասկնալ թէ արդարև հիւանդ է և անկարող իւր պաշտօնը վարելու : Ետևագ ԷՖ. նախ յարաւ մասն վերաբերեալ անխորտակութիւններն ալ պատճառաբանութիւն չեմ նկատեր . զի Նորին Սրբազանութեան այդ մասին գրածները յարգարանք մ'են միտքերը հանդարտեցնելու համար, որպէս զի իւր հրաժարականին վրայ այլ ընդ այլոյ մեկնութիւններ չարուին : Քանի որ Սրբազանին հրաժարականը պատճառաբանեալ չէ, օրաձգելն ալ ազգի բան մը չէ . սակայն ետ չեմ ըսեր որ ընդունուի Նորին Սրբազանութեան հրաժարականը . քանի որ ժողովը վստահութիւն ունի անոր վրայ, պէտք չէ որ ընդունի . այլ միայն հիւանդութեանը պատճառաբանութեամբ անկեղծ պատար մը տրուելու համար կրնայ տեղադրուած մը գրուիլ . այս է իմ կարծիքս :

Տ. ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ Վ.ԱՐ. — Ատենապետաց զիւանին յղել կառաջարկուի, որպէս զի անգամ

մ'ալ փորձէ՛ Նորին Արքայազնութեան հրամարտ. կանն կտ առնել տալու. սակայն սաի գործ. նտկան ընթացք մը չերեկնար ինձ. ինչու որ թէ և մէկ կողմէ՛ Նորին Արքայազնութիւնը կը սիրենք և կը յարգենք Ազգին ըրած ծառայութեանցը համար, բայց միւս կողմէ՛ կը տեսնեմ որ այս անդամի հրամարտագրոյն մէջ յացարձակ կապէս բոտ մը յաւելցուցած է, որով ըսել կուզէ որ ալ փորձ մի ընէք զիս համարելու և հրամարտականս կտ առնել տալու: Ստացէ՛ որ Բ. Գառը քաղաքապետական սարսք մը համարած է չընդունել Նորին Արքայազնութեան հրամարտ. կանը. և ինչու՞ համար զիսէ՛ք, առաջին անգամն ըլլալուն համար. իսկ այս ժողովը թերեւս 10 անգամ է որ Արքայազնին հրամարտանք տեսած և իւր յարգանքն ու վստահութիւնը յայտնելով մերժած է. ըսել է որ իւր քաղաքապետական սարսքը չտանց կատարած է: Ըսի թէ այս անգամու հրամարտագրոյն մէջ բացարձակապէս բոտը յաւելցած է, բողոքատենք, եթէ առաջին հրամարտանքներուն մէջ չկայ այդ բոտը և հիմա կը դնէ, որքան իրապէս կը հրամարտ. բայց մէկ կէտ մը կ'ոյ՛, ըստ որում անգլագոս մը կ'արգելցէր կըսէ, արդեօք Սեպուհ Էֆենտի ըսածին սկստածամանակաց գաղափար տոնուլ կուզէ. մի գուցէ առաջիններուն սկստ հիմա սլ կտ առնու հրամարտանք. թէպէտ և իմ կարծիքս ընդունել է հրամարտանքը, բայց թերեւս ըստի թէ իրօք հրամարտանք չէ, ինչու՞ կընդունին. ևս կըսեմ թէ Արքայազնին անկեղծաթեան վրայ կասկած մը չունիմ, անոր համար իւր հրամարտանքն ընդունուելու կողմնեմ, ապա թէ ոչ՝ սիրտի տառապանքի որ Նորին Արքայազնութիւնը գտրմանող բժշկաց կարծիքը հարցուի: Մի զարմանաք այս ըսածիս, միջադէպ մը պատմեմ որ հասկընաք. անցեալ օր երբ Եկեղեցական համագումար ժողովը գումարեցաւ, Քաղ. Ժողովին մեզի ըսին թէ այնքան ծանր է Նորին Արքայազնութեան վիճակն որ անկարելի է անէն դուրս ելնելը. իսկ Համագումար ժողովը պատգամաւորներ զրկեց, և Նորին Արքայազնութիւնն անմիջապէս եկաւ նախագահեց ժողովին:

Արքայազնութեամբ խօսքս կըսեմ. թէպէտ և ինչպէս ազգը՝ նայեպէս մեր ալ կը սիրենք Նորին Արքայազնութիւնը, սակայն ոչազգութիւնը աններ իւր հրամարտանքի ձեւին, քանի որ ներկայ պարագաներուն մէջ ազատութիւն կուզէ և ճամբորդութիւն մէջ կը բերէ, անմիջապէս ընդունի իւր հրամարտանքն առանց որեէ կտահած մը առած ըլլալու իւր անկեղծութեանը վրայ:

ՔՈԼՈԼԵԱՆ Ա. ԷՑ. — Այնպիսի խօսքեր կըլլան, որով կը կարծուի թէ Ժողովիս մէջ Արքայազնին հրամարտանքն ընդունող կողմ մը կայ. ընդհակառակն՝ ես այնպէս կը կարծեմ որ ոչ որ Ներսէս Արքայազնի հրամարտանքն ընդունելու կողմն է. վստահ թէ ազգը, թէ Ժողովը և թէ Բ. Գառը կը սիրեն և կը յարգեն Նորին Արքայազնութիւնը. անհերքելի ճշմարտութիւն մ'է այս: Բաւեցաւ նաեւ թէ յանուն Քաղ. Ժողովը ըսած ենք եղեր որ Նորին Արքայազնութիւնը անէն դուրս չկրնար ելնել, սխալ է այս. մեր ըսինք թէ տկար է. սակց աւելի բան մը չըսինք: Նմանապէս ըսուեցաւ որ մի գուցէ այս հրամարտանքն արիւ Ներսէս պատճառ մ'ունենայ. ժողովն եթէ կուզէ հասկընուլ, թող հարցնէ. եթէ չուզէր հասկընուլ, թող հրամարտանքն ընդունի. ենթացքով որ հարցուցինք և Ներսէս Արքայազնն ըսաւ թէ ստ կամ նա պատճառն ունիմ, և նորէն սխտեց իւր հրամարտանքին վրայ, ինչ սիրտի ընենք: Մեզի գրելս մը սկստ է որ կարենանք գործել: Մինչև ութօրէք մնայ կըսուի թող մնայ, հոգ չէ, բայց միթէ սիրտի գործէ՞ մինչև այն ատեն, այս կէտը տարակոյսի տակ է, վստահ չեմ կրնար շարունակել կըսէ. ուստի յանուն Քաղ. Ժողովը կը յայտարարեմ թէ մինչև որ Նորին Արքայազնութիւնը սիրտի գործեմ չըսէ և մինչև որ իւր ստորագրութեամբը զմեզ չհրատարէ չենք կրնար մեր պաշտօնը շարունակել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Քաղ. Ժողովը առեւնապետը կըսէ որ եթէ Ժողովը Պատրիարքին հրամարտանքը չընդունի և նա դարձեալ սնդէ, ինչ սիրտի ընենք, ասոր պատասխանը կարծեմ

թէ առանց ժողովին հարցնելու կրնամ ալ թէ Սահմանադրութիւնը կը ցուցնէ թէ ինչ սկստ է ընել: Այս կէտը բոտ իս խնդրոյն գործնական հանգամանաց կը վերաբերի. փոխանակ այս խօսքերով ժամանակ անցունելու՝ բուն խնդրոյն վրայ մտածենք թէ ինչ սկստ է ընել:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ՆՊՍ. — Եթէ բիշ մ'առտոք Քաղ. Ժողովը առեւնապետը չիտանք, չիտան կրնայի ըսել թէ ճնշման տակ կ'ենք: Հիմա ալ խառն Ժողովը ճնշմանը տակ ենք, որ անպատճառ որչաւ կուզէ: Եթէ առաջին անգամ պատճառ ըլլար այս հրամարտանքը, շատ շուտ լուծուի՝ կտանուր. բայց քանի մը անգամ է որ կը պատահի, և այս անգամինը անանց կողմ որորդ և անանց կողմէ պատճառարանեալ կընը կտանուի. իրաւ ալ թէ պարզ է և թէ պատճառարանեալ. սակց առաջ՝ երբ երկիրը ներկայ առջնադարացի վիճակին մէջ չէր, Արքայան Զօր հրամարտանք կրցանք յետս կոչել տալ. իսկ ներկայ ժամանակին մէջ երբ նորէն կը հրամարտ. չեմ կարծեք որ միայն հիւանդութեան պատճառաւ է. եթէ ազգը ներկային մէջ իրեն սլեկոծեալ նա սկստ ունի կատարեալ նախագահի մը, Ներսէս Արքայազնն է՝ արժանաւորացնը. չեմ չողորորդեր, այլ ճշմարտաբ կըսեմ. բայց Նորին Արքայազնութիւնը խոյս կուտայ. ինչու՞ համար արդեօք. եթէ իւր հրամարտագրոյն նայինք, կըսէ թէ ինքնապէս և բարոյ յոյսին անկարող է. ինքնապէս անձը և բարոյ յոյսին միտքը տկար է ըսել կուզէ. եթէ նախագահի մը մարմինը տկար է և միտքը չէ կախող խորհիլ, այնպիսին բնականապէս ստիպեալ է նաը թողուլ և գուրս ելնել: Մինչև ցարդ ազգը համակրութիւն ունեցաւ իւր վրայ, այսուհետեւ ալ նոյն համակրութիւնն անինք. Պարչութեան և իր մէջ անհամաձայնութիւն բնաւ չկայ, նմանապէս այս ժողովին հետ ալ անհամաձայնութիւն չունի, ըսել է որ անկեղծութեամբ կը հրամարտ. Պատրիարքին կասկած կըսէ թէ արտաքին գործոց նախարար Սերափէմ վան շային ալ այսպէս ըսած է: Քանի որ այսպէս է՝ Արքայազնին հրամարտանքն անմիջապէս բռնել կառաջարկեմ, և Ժողովը սկստ չէ ընդունի քանի որ Պարթապեական Արքայազնը կուզէ ծառայել ազգին:

չկայ. մանաւանդ մտախոյ տոնի օրեր անկարելի է որ թախար թողուլ սուէ իւր սթոնն եթէ բնական պատճառէ մը ստիպուած չըլլայ: Միս կողմէ Քաղ. Ժողովը կուտ թէ առանց Պատրիարքի չկրնար մնալ և գործել. այս ալ ճշմարտ է. եթէ անմիջապէս թախար մը սկստ ըլլայ՝ ո՞վ պիտի կրնէ: Պատրիարքան Էֆենտի կատարարիէ մինչև ճնշման ութօրէք օրածեւել և աշխատել համարելու որ հրամարտանքն կտ առնու. ևս բարեխօսելով այդ առաջարկութիւնը՝ կըսեմ որ բնաւ չընդունինք հրամարտանքը և համարենք որ շարունակէ մինչև ներկայ պատեւրազը վերջանայ. իւր բոտամեաց Պատրիարքութեան միջոցին երեւոխոխանութիւնը չկողտու իւր օժանդակութիւնը, նայեպէս Պարչութիւնները աջակցեցան իրեն: Վստողութիւն մ'ալ եղաւ թէ Պատրիարքն բնորել մեր ձեռքն է, իսկ հրամարտեցնել Բ. Գրանն ձեռքն է. այս ալ սխալ է. երբ ազգին շահերը պաշտպանէ՝ այն ատեն կը ճանչնանք Պատրիարք. եթէ արտանախիւն մ'ունինք՝ այս այսպէս է. և եթէ մեր ուղին կարծեաց հպատակելու տեղ օրինաց հպատակիլ, Պատրիարքի հրամարտանքի իրեն զիրը կրնանք լուծել, բայց սկստ է որ կարծեաց չհպատակինք:

Անգրակոյցներ թէ Արքայան Պատրիարքն որչափ ալ կը սնդէ թէ հիւանդ և անկարող է, իւր բժիշկն որ է Սերափէմ Էֆենտի, երբ անցեալ օր Նորին Արքայազնութեան այցելութիւն և զեղազիր կուտար, ուր ևս ներկայ գտնուեցայ, ինչպէս Քաղ. Ժողովը առեւնապետն ալ, վրայեց թէ այդ հիւանդութեամբ 30 տարի ալ Պատրիարքութիւն կրնայ ընել, և յաւելցուց թէ արտաքին գործոց նախարար Սերափէմ վան շային ալ այսպէս ըսած է: Քանի որ այսպէս է՝ Արքայազնին հրամարտանքն անմիջապէս բռնել կառաջարկեմ, և Ժողովը սկստ չէ ընդունի քանի որ Պարթապեական Արքայազնը կուզէ ծառայել ազգին:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՑ. — Կարճ պատասխան մը կուզեմ ալ Տ. Մատթէոս Արքայազնի. Զերն երեւոխոյական է, իսկ իմ ըսածս իրականութիւն:

Թէ և փոխարեւի էր որ ձեր ըսածին պէս լինէր, սակայն տեսած ենք որ ամեն անգամ Պատրիարքի խնդիրը Ազգը կը յուզէ. թէ ընտրութեան և թէ մանաւանդ հրաժարման սրահուն կառավարութիւնը կը միջամտէ. Պատրիարք մը կամ Ազգին կամ կառավարութեան զգոհութեանը վրայ կ'ընայ իր պաշտօնէն. երկու սրարագայից մէջ ալ յուզմունք և շփոթութիւն կը ծագին. այս մասին աւելի խօսիլ չեմ ուզեր այժմ. բաւական է որ այս կէտերը որ անցեալ փորձերէ ուսած ենք, ըստ ի մտի ունենանք, մանաւանդ այժմ: Անոր համար ըսի թէ երանի թէ ազգը ինք միայն ընտրէր ու հրաժարեցնէր Պատրիարքները. ան ատեն Ազգային ժողովին մեծամասնութեան քուէն կորուշէր խնդիրը և բնաւ որեւէ շփոթութեան տեղի չէր մնար, և պատրիարքական հրաժարականի խնդիրներն ալ Ազգին վրայ սպառնալիք ըլլալէ կը դադրէին:

Վիճարանութիւնը փակելու համար ձայներս Նոյնպէս ըստարանելու համար խօսք ուղղուեր:

ՄէրեքիՄ-ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՖ. — Կըձայնակցիմ, բայց մինչև Մենդեան ութօրէից յաջորդ ուրբաթը սրբմանածամ ցուցնել չեմ ընդունիր. իմ ամենին մտքէս չանցնիր որ երբ չընդունի, ընդհանուր ազգը զինքն ազատ կարծէ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Քանի որ հրաժարականը ընդունուած չէ, պատրիարքական իշխանութիւնը չեմ գործածեր չիրնար ըսել. կրնայ պընդել հրաժարին վրայ, բայց պաշտօնը շարունակելու պարտաւոր է:

ՄԷՐԵՔԻՄ-ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՖ. — Սխալ ըմբռնուեցաւ. անձին վրայ հաշուելու եղանք. խընդիրը՝ Ներսէս Արքազանին մնալն ազգին օգտակար է թէ ոչ, և իրեն միտասկար է թէ ոչ, այդ չեմ խորհիր. ես հոյ եպիսկոպոսէն անձնորայտութիւն կ'ստատեմ. եթէ այս ժամուս

պէտք է՝ Ներսէս Արքազանին հրաժարականը չընդունուիր. իմ փոյթս չէ հրաժարականն անխնայի գանել:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ. — Հրաժարադիրը ձեռքս կրնամ . . .

(Ընդմիջում Ատենապետ Էֆէնտի կողմէ):

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ. — Ատենապետ Էֆէնտի իրաւունք չունի ընդհատել երեսփոխան մը որ մէկու մը դէմ բան չխօսիր:

ՄԷՐԵՔԻՄ ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՖ. — Փախազեան է. Էֆէնտի առաջարկութեան մասը ձեռք առնելով՝ Ատենապետաց զիւանին զրկել կառաջարկեմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Նոյն և առաջ սա յիշեցնել կուտամ որ առ այժմ հրաժարականն ընդունիլը տարածամ է, ըսին սմանք իրեն համար և սմանք ազգին օգտին համար. հիմա այս ըսկըղրուելին վրայ սա առաջարկութիւնը կայ:

Տ. ԱՄԲԲՈՍԻՈՍ ՎԱՐԴ. — Էս անպատուութիւն կը համարիմ երբ շարաթն անգամ մը հրաժարական գայ:

ԶԱՅՆԵՐ. — Վիճարանութիւնը գոցեցէք:

Ատենապետ Էֆէնտի քուէի դրաւ վիճարանութեան փակումը, զոր Ժողովը 5 քուէի դէմ ընդունեց մեծամասնութեամբ:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ. — Տակաւին խնդիրը խակ է, հասունցած չեմ համարիր:

Սոյն միջոցին Փախազեան Էֆէնտի յետագայ առաջարկութեան գիրը կարդացուեցաւ: Ապա առաջարկեմ Արքազան Պատրիարք Հրաժարականի խնդիրը օրոճել մինչև ամիս մը և խնդրել Նորին Արքազանութեանն որ իւր պաշտօնը շարունակէ մինչև ամիս մը, և յանձնարարել ատենապետաց զիւանին՝ որ բանակցի

Նորին Արքազանութեան հետ իր հրաժարականի խնդրոյն վրայ, յայտնելով Ազգային ժողովոյ վստահութիւնը, և ենթարկելով Նորին նկատողութեանը՝ քաղաքական արդի հանգամանքներն, և վերջնական պատասխանը բերել յաջորդ նիստին, որ սլափի գումարի յունվար 20 ուրբաթ օրն:

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՅ

Նոյնպէս կարդացուեցաւ Քարաքաշ Նշան Էֆէնտի յետագայ առաջարկութեան գիրը:

« Արքազան Պատրիարք Հօր հրաժարականը քուէի դրուի և արդիւնքը հաղորդուի Նորին Արքազանութեան՝ Ատենապետաց զիւանի ձեռքով. զայս կառաջարկեմ այն հաւատով՝ որ ունիմ երեսփոխանաց մեծամասնութեանն հրաժարականին չընդունուելուն վրայ. բայց եթէ ասոր հակառակը պատահի, Ատենապետաց զիւանը խնդիրը բերէ Ժողովիս՝ պէտք եղած տեղեկագրովը »:

ՆՇԱՆ ԳԱՐԱՔԱՇ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Գրեթէ միննոյն խնտըն ունի այս ալ. բայց սրբմանուոր առաջարկութիւն մ'է, որ ետքը քուէի կրնայ դրուիլ: Մագաուտեան Սեպուհ Էֆէնտի առաջարկութիւնն ալ ասոր կուգայ կյանդի, որ թէ և դրով չրեւէր, բայց երեսփոխանը կրնան տեսնել որ զատ առաջարկութիւն մը չէ: ՄէրեքիՄ-գուլի Էֆէնտին ալ ըսու թէ կը համաձայնիմ. ահաւասիկ իւր գրածը:

« Արքազան Պատրիարք Հօր հրաժարականը Համագումար զիւանին յղել, յանձնարարելով որ խնդիրը Ժողովիս տեղեկագրելէ առաջ, Նորին Արքազանութեան նկատողութեանը ներկայցնել՝ Ազգային ժողովոյ իւր անձին վրայ ունեցած վստահութիւնը և մանաւանդ քաղաքական արդի պարագաները »:

ՄԱԳՅՈՒՏԵԱՆ ՍԵՊՈՒՀ ԷՖ. — Կանոնական պահատութիւն կայ. սոյսլափի առաջարկութիւն մը քուէի չիրնար դրուիլ, որովհետև սրբմանուոր յետաճգում մ'է, պէտք է զիւանին զրկել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Առաջարկութեանց մէկն օրոճման մէջ սրբման դնենք և միւսը չընենք կըսէ. բայց երկուքին ալ նպատակը Ս. Պատրիարքին հրաժարականը մերժել է: Ըստ իս գըրաւոր առաջարկութեանց երեքն ալ 'ի մի բան կը յանդին, խմբագրութիւնը միայն կը տարբերի, ուստի կարգաւ քուէի սլափի դնեմ:

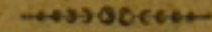
ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Որովհետև Նորին Արքազանութիւնն իւր հրաժարադրին մէջ քրացարձակապէս ըսած է, իւր արժանիքն ու պատիւը կը սրահանջեն խնդրել որ օրոճուում մ'ըլլայ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Փախազեան Էֆէնտի առաջարկութիւնը քուէի կը դնեմ:

Զայս ըսելով Ատենապետ Էֆէնտի քուէի դրաւ Փախազեան Էֆէնտի առաջարկութիւնը, զոր Ժողովը միաձայն հաւանութեամբ ԸՆԴՈՒՆԵՑ: Հետևապէս միւս առաջարկութիւնները քուէի դնելու հարկ չմնաց:

Ատենապետաց ժամ 11 ին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. Ս. Արքազան
Տ. Խոստփեան

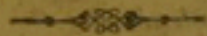
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

- 1. Խորէն Եպիսկ . Մխիթարեան Ա. ԱՅՆԱԳԵՏ
- 2. Յակոբ Վարդ . Փարիսեան Ա. ԱՅՆԱԳԵՏ
- 3. Աթանաս քհնյ . Գարիսեան
- 4. Արիստակէս » Գարիսեան
- 5. Գարրիէլ Ա. Վ. Ք. Չիչէրճեան
- 6. Գէորգ » » Արծրունի Բ. ԱՅՆԱԳԵՏ
- 7. Գրիգոր » » Աթեան
- 8. Զարարիա Քհն . Իզնատիսեան
- 9. Իզնատիս Ա. Վ. Ք. Մանաթեան
- 10. Խաչատուր Քհն . Տ . Գարրիէլեան Բ. ԱՅՆԱԳԵՏ
- 11. Մեսրոպ » Ե . Ե . Երէյեան
- 12. Միքայէլ » Գ. Վարժապետեան
- 13. Յովհաննէս Ա. Վ. Ք. Միրեան
- 14. Պետրոս Քհն . Փարիսեան

ՔԱԶՄՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

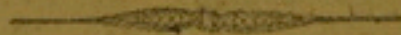
- 1. Աւետիս Էթ . Քօջեան Ա. ԱՅՆԱԳԵՏ
- 2. Էլիաս » Զայեան Բ. »
- 3. Մատթէոս » Ալիքսանեան Ա. ԱՅՆԱԳԵՏ
- 4. Գէորգ » Քրըճճեան Բ. »
- 5. Արէլ » Ալուպէնկեան
- 6. Գէորգ » Փանոսեան
- 7. Ենովք » Տէմիրճիպաշեան
- 8. Մարտիրոս » Միւհէնտիսեան
- 9. Յակոբ » Զօպանեան
- 10. Յարութիւն » Զընտըրեան
- 11. Յարութիւն » Թիրատեան
- 12. Նիկողոս » Աշնանեան
- 13. Ռուբէն » Գրիգորեան
- 14. Ստեփան » Պէլիկճեան

ԳԻՆ 2 ՂՐՈՒՇ

ՄԵՓԱՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱԵՂՐՈՆԱԿԱՆ ՍԵՅՈՒԿԻՆ

ԱԶԴԱՍԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԾԱԽՈՒՅ ՓԱՅԿԱՅԵԱՆ

Կը ծախուի ի Դիւանատան Պատրիարքարանի . և Ղալփիոյ Ս
Լուսարիչ Ակեղեցւոյ բանկայը և Հայ պատճառագոյ քով: